

Література

1. Закон України “Про вищу освіту”. Від 17 січня 2002 року. N 2984-III.
2. “Положення про дистанційне навчання”. Наказ міністерства освіти від 21.01.2004 № 40.
3. Програма розвитку освіти в Україні на 2005 – 2010 роки // Вища школа. – 2005. – №3.
4. Носенко Е.Л., Чернышенко С.В. Методологічні аспекти забезпечення запам’ятовування інформації при розробці дистанційних навчальних курсів: Метод. посібн.-Дніпропетровськ.: Вид – во Дніпропетр. у-ту, 2003. – 88 с.
5. Хеннер Е.К. Образование и новые информационные технологии – мечты и реальность. ВУЗ. XXI век: Науч.-информ. вестник. Вып. 1 / Западно-Уральский институт экономики и права. –Пермь, 2001. – 64 с.
6. Сидоренко А., Холмська Г. Електронний підручник з фізичного матеріалознавства: методичні проблеми і досвід. Вища освіта України. –2002. – № 1.
7. Козлакова Г. Інформаційні технології: інтелектуалізація навчання у вищій школі //Вища освіта України. –2002.–№ 1.
8. Левшин М. Інформаційні технології – з першого класу (Семіотичний підхід у процесі керування мультимедійними навчальними програмами) // Вища освіта України.– 2002.–№ 1.
9. Джеррі Е. Гудісон. Впровадження електронної освіти в галузі вищої освіти у Великобританії: шлях у майбутнє//Вища школа. –2002. –№ 4-5.

Л.І.Варнавська

МЕТОДИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМП’ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ ПРОГРАМИ INTEL “НАВЧАННЯ ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО”

В статтє рассматривается необходимость использования новейших компьютерных технологий в процессе профессиональной подготовки будущего учителя,

подтверждается эффективность их использования с помощью одной из современных программ.

The necessity of using the latest computer technologies during teacher's professional training is considered, the effectiveness is confirmed in the article.

Постановка проблеми. Питання впровадження в навчальний процес комп'ютерних технологій хвилює зараз багатьох науковців як нашої країни, так і близького зарубіжжя. Змінюються цілі і завдання, що постали перед сучасною освітою в інформаційному суспільстві, поступово на зміну традиційній системі навчання приходить особистіснозорієнтована, традиційні методи замінюються інноваційними, що передбачає зміщення акцентів у навчальній діяльності, її спрямування на інтелектуальний розвиток учнів за рахунок зменшення ролі репродуктивної діяльності. Навчальний процес, який орієнтований на особистість учня і враховує його індивідуальні особливості та здібності, передбачає, що в центрі навчального процесу знаходиться учень, його пізнавальна та творча діяльність. Головною метою такого навчання є розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів, і роль учителя в цьому процесі, на ряду з відповідальністю, зовсім відмінна від тієї, що орієнтована на традиційне навчання.

У наш час, коли пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечує подальше удосконалення навчально-виховного процесу, великого значення набуває підготовка студентів вищих педагогічних навчальних закладів – майбутніх вчителів – до організації нових підходів у навчанні, застосування новітніх педагогічних технологій. Студентській молоді потрібна інформація про нові технології в навчанні та вихованні, про результати науково-дослідницької роботи, які проводяться в сфері навчання; про освітні програми, які сприяють формуванню нових форм і методів навчання.

Виникають **протириччя** між необхідністю вводити нові педагогічні технології в професійну підготовку майбутнього вчителя та відсутністю методичної літератури з використання комп'ютерних технологій у підготовці фахівців; між недостатніми знаннями для роботи в INTERNETі, у програмах

POWER POINT, Excel тощо та необхідністю використання цих програм студентами вищих педагогічних навчальних закладів; між потребою вести дискусію та невмінням доводити власну точку зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання удосконалення навчальних технологій за допомогою комп'ютера мають відображення в роботах таких авторів, як І.Зязюн, Н.Волкова, І.Манькусь, А.Лисенко, М.Лебедева, І.Теплицький, Б.Ломов, О.Тихомиров та ін.

Проблема втілення комп'ютерних технологій у педагогіку має відображення в концепції І.Зязюна, який для оптимізації методів дидактики ставить в один ряд з проблемою учіння згорнуті інформаційні структури та дистанційне учіння. Учений вважає, що цей новий метод, який ґрунтується на використанні комп'ютерних технологій і засобів INTERNET, для оптимального управління процесом учіння більш дійсний, адже учень відчуває, що його навчальна діяльність відбувається сумісно з діяльністю викладача.

Н.Волкова вважає, що необхідною умовою новаторського підходу до професійної підготовки майбутніх спеціалістів є широке впровадження в педагогічний процес вищих закладів освіти нових інформаційних технологій навчання, стрижнем яких є комп'ютерні технології [1].

На думку цілого ряду психологів, комп'ютер є таким засобом діяльності людини, застосування якого якісно змінить можливості накопичення та застосування знань кожним збільшити можливості пізнання [4].

Використання комп'ютерних технологій у якості знаряддя пізнання людини означає виникнення нових форм розумової, мнемонічної (мистецтво запам'ятовування), творчої діяльності, що можна розглядати як історичний розвиток психічних процесів людини [5]. Засоби інформаційних технологій не можуть бути введені в технології навчання як заміна традиційних засобів навчання, але вони здатні чинити суттєвий вплив на технологічний процес, який входить до структури педагогічної технології:

- на організацію навчального процесу;
- на методи і форми навчальної діяльності;

- методи і форми роботи викладача;
- на діяльність викладача з управління процесом засвоєння знань;

а також створити об'єктивні можливості для розробки принципово нових технологій, які б відповідали цілям освіти.

За В.Красильніковою, застосування комп'ютерних технологій навчання дозволяє змінити вид усього процесу навчання; сучасний комп'ютер та програмно-методичне забезпечення потребує зміни форм спілкування викладача та учня, перетворюючи навчання в ділове співробітництво, що підвищує мотивацію навчання, призводить до пошуку нових моделей занять, проведення підсумкового контролю, підвищує індивідуальність та ефективність навчання [2].

Результати дослідження. Аналіз наукової літератури дозволив встановити, що стає очевидною актуальність проблеми застосування новітнього програмного забезпечення для професійної підготовки майбутнього вчителя, до впровадження в ній сучасних інформаційних технологій навчання, як засобу управління навчальною діяльністю.

Однією з таких програм є програма Intel “Навчання для майбутнього”, яка сприяє активному залученню освітніх закладів України до світового інформаційного простору [3]. Ця програма, покликана забезпечити підготовку професійних фахівців до вимог завтрашнього дня, ставить при роботі з педагогічними університетами головною задачею навчити майбутніх вчителів використовувати інформаційні технології тільки у взаємодії з педагогічними технологіями, що може стати дієвим засобом удосконалення процесу навчання.

Учасники цієї програми вчать використовувати базові інформаційні технології, працювати з Інтернет ресурсами та офісними додатками, проектувати web-сторінки, створювати публікації, дидактичні та методичні матеріали, для чого використовуються програми, які входять до складу Microsoft Office: Word, Excel, Power Point, а також програма Publisher. При роботі в програмі “Навчання для майбутнього” разом з інформаційними технологіями поєднуються цілий комплекс сучасних технологій навчання: модульний підхід до організації

навчання, метод проектів, проблемне навчання, групове та парне навчання.

У своїй роботі ми зупинимося на одному з них: це метод проектів.

Можливість використання різних видів занять забезпечує створення педагогічних ситуацій спілкування викладача та студента, в розвитку яких останній може виявити ініціативу, творчість, дослідницький підхід при засвоєнні навчального матеріалу. Одним із способів оволодіння знаннями та розвитку творчої активності є *розробка проектів*.

Тут доречно згадати про міжпредметні зв'язки та використання комп'ютерів у дисциплінах, далеких від інформатики, що демонструє необхідність використання комп'ютера не тільки в повсякденному житті, а також як інструменту для видобування та використання інформації. Міжпредметні зв'язки і використання інформаційних комп'ютерних технологій дозволяють не тільки поглиблено вивчати матеріал, але й формувати загально-навчальні вміння, системи наукових знань, світоглядні переконання. Проблема мотивації навчання вирішується легше, якщо задача, обрана для реалізації проекту, буде мати практичне значення, а її результат – використано реально в житті або в процесі навчання. Методика проектування потребує системного підходу при розробці, що передбачає знання технологій вирішення проблем, вміння бачити кінцевий результат та шляхи його створення, що можна зрівняти з кваліфікаційною або дипломною роботою.

Далі ми наведемо приклад проекту "Альтернатива – нормативам", який було створено за допомогою програми Intel "Навчання для майбутнього".

Цілями і завданнями міжпредметного (інформатика + музична культура + хореографія + фізична культура) проекту "Альтернатива – нормативам" у програмі було:

- показати можливості використання комп'ютера як інструменту практичної та навчальної діяльності;
- розвивати знання, вміння та навички до створення презентації в програмі Power Point; веб-сайту та публікації в програмі Publisher;

- підвищити інтерес до пізнання та самостійного отримання нової інформації як за допомогою друкованої літератури, так і за допомогою мережі Internet;
- розвивати комунікативні навички, уміння вести дискусію, доводити свою точку зору, чітко висловлювати власні думки;
- аналізувати інформацію та синтезувати нові ідеї.

Необхідно було скласти такий проект, за допомогою якого можна було б, використовуючи сучасні танцювальні музичні стилі, замінити частину нормативів з фізичної культури сучасними танцювальними рухами, чим поєднати знання про сучасні молодіжні музичні стилі та виконавців цієї музики та танців з використанням деяких на заняттях з фізкультури.

Робота над проектом складалася з кількох етапів. На **першому** була висловлена тема всього проекту, після чого студенти об'єдналися в три групи, де перед кожною поставили задачу і висловили бажану форму звіту: створити презентацію, веб-сайт або випустити інформаційний листок. На **другому** етапі учасники кожної групи розподіляють між собою функції, визначають навантаження кожного учасника групи, розробляють структуру проектної роботи. **Третій** етап визначається кропіткою роботою над проектом, де основною формою діяльності є підбір матеріалу. На цьому етапі студенти поглиблюють свої знання з музичних стилів, шукають нові джерела інформації: підручники, музичні енциклопедії, тематичні комп'ютерні CD- та DVD – диски, вчать користуватися Інтернетом для пошуку матеріалів для проекту; одночасно набувають знань з використання комп'ютерних технологій, опановують способи роботи зі сканером, принтером, проектором; вчать робити розкладовку відеокліпів для виявлення певних рухів танцю та застосування їх на заняттях фізкультурою; запрошують спеціаліста-медика для проведення технічних вимірів та консультацій з ним з приводу заміни деяких вправ на ритмічні танцювальні рухи; вчать складати порівняльні графіки та діаграми. Наприкінці роботи учасниками проекту, за результатами експерименту, було написано листа до міського відділу народної освіти з певними пропозиціями щодо теми проекту. Викладач надає консультації,

рекомендує літературу для самостійних занять, тематичні сайти, на які можна “заходити” для пошуку необхідної інформації; при необхідності викладач може запропонувати студентам переглянути деякі положення та принципи виконання роботи. Всі матеріали збираються в проектну папку (портфоліо проекту) за графіком роботи, затвердженим на попередньому етапі. Досвід, накопичений у процесі роботи в проекті, відкриває нові перспективи практичного застосування можливостей комп’ютерних технологій. **На четвертому етапі** ведеться підготовка до захисту проекту та сам захист, який проходить у вигляді конференції, куди запрошуються вільні слухачі, викладачі. Виставляючи на розсуд аудиторії презентацію, веб-сайт та інформаційний листок, студенти показали, яких умінь та навичок володіння комп’ютерними технологіями вони набули, ставши учасниками проекту, як поглибилися їхні знання щодо сучасних танцювальних музичних стилів і як ці знання можна застосувати до роботи в сучасній загальноосвітній школі.

Участь у проекті Intel “Навчання для майбутнього” дозволила встановити зріст умінь та навичок у використанні комп’ютерних технологій; показала, що мережа Internet призначена не тільки для розваг, але й для пошуку необхідної інформації; поглибила знання з професійної підготовки майбутнього вчителя музики. Це дозволило нам зробити **висновки**, що робота в програмі Intel з використанням комп’ютерних технологій підвищує якість професійної підготовки майбутнього вчителя музики; дозволяє студентам отримати вміння щодо правильного користування мережею Internet, знання для роботи в програмах Power Point, Excel, навчитися синтезувати нові ідеї та вести дискусію.

Подальша перспектива. Актуальність проблеми щодо використання комп’ютерних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя музики потребує подальшого вивчення. Результати роботи можуть бути використані при розробці методичних рекомендацій з означеної проблеми.

Література

1. Волкова Н. Умови формування інформаційної культури молоді /Зб. Наук. Праць / Гол. ред. проф.Буряк В.К. – Кривий Ріг: КДПУ, 2004. – Вип. 7 – С.170-179.

2. Красильникова В. Информатизация образования: Понятийный аппарат// Информатика и образование. – 2003 – №4.
3. Лебедева М. Подготовка студентов педвузов по программе Intel «Обучение для будущего»//Информатика и образование. – 2003 – №8, С.7-10.
4. Ломов Б.Ф. Научно-технический прогресс и средства умственного развития человека//Психологический журнал. – 1985. – №6. – С.8-28.
5. Тихомиров О., Бабанин Л. ЭВМ и новые проблемы психологии. – М., 1986. – 204 с.

Л.О.Савченко, В.В.Морозов

УПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В статті розглядаються проблеми особисто орієнтованого навчання при використанні комп'ютерних технологій, метод телекомунікаційних проектів.

In article to be considered problems personally focused training at use of computer technologies, a method of telecommunication projects

Постановка проблеми. Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні згідно з державною національною програмою “Освіта” є формування освіченої, творчої особистості. Розв’язання цього завдання передбачає психолого-педагогічне обґрунтування змісту і методів навчально-виховного процесу, спрямованого саме на розвиток особистості учнів. Однак цьому процесові поки що бракує цілеспрямованості та науково-методичного забезпечення.

Аналіз досліджень та публікацій. На сьогоднішній день світова наука пов’язує з особистісним навчанням та вихованням праці К.Гольдштейна, А.Маслоу, Дж.Олпорта, К.Роджерса, Р.Мея, Е.Фрома, К.Хорні, В.Франкла, Р.Бернса та ін.

Сучасні вимоги до формування особистісного підходу поступово визначалися в дослідженнях таких відомих психологів, як К.О.Абульханова-Славська, В.В.Давидов, В.О.Моляко, Л.М.Проколієнко, І.С.Якиманська, О.Г.Асмолов, В.В.Столін, М.Титаренко та ін. У 70-90-ті роки питання необхідності особистісного підходу в психології та педагогіці неодноразово порушувалися в працях В.О.Сухомлинського, І.С.Кона, А.В.Петровського, Б.О.Федоришина, І.Д.Беха та ін.

Упродовж останніх років значно зростає інтерес до особистісного підходу саме в педагогічній психології та практичній педагогіці. Враховуючи складність розробки такого підходу, дослідники вважають за доцільне здійснювати його побудову на шляху переходу до нього від інших, більш розроблених підходів. Тому пропонуються такі його форми, як “особистісно-соціально-діяльнісний підхід” (О.В.Барабанщиков і М.Ф.Феденко), “принцип діяльнісно-особистісного підходу” (В.І.Андреев), “особистісно-діяльнісний підхід” (І.О.Зимня), “системний особистісно-діяльнісний підхід” (Л.М.Деркач), “індивідуально-особистісний підхід” (О.Я.Савченко) тощо. Особистісно орієнтована освіта спирається на фундаментальні дидактичні дослідження, присвячені особистісно розвивальним функціям навчання та виховання. На теренах СНД дослідженням особистісно орієнтованої освіти опікуються І.С.Якиманська, В.В.Сериков, І.Д.Бех, В.В.Рибалка та інші.

В.В.Сериков вбачає головну функцію особистісно орієнтованої освіти в забезпеченні особистісного розвитку кожного суб'єкта навчального процесу, наполягаючи на визнанні за учнем права на самовизначення та самореалізацію в процесі пізнання через оволодіння власними способами навчальної роботи.

Сьогодні різні автори називають різноманітні технології, які належать до особистісно орієнтованих технологій, загальноприйнята класифікація поки що відсутня.

Мета статті – розглянути вплив комп'ютерно зорієнтованих технологій на формування якості знань учнів в

умовах упровадження комп'ютерних проєктів у шкільну практику. Особистісний підхід дедалі утверджується як ключовий психолого-педагогічний принцип організації навчально-виховного процесу, від якого багато в чому залежить ефективність переорієнтації системи освіти на розвиток особистості школярів. Однак рівень його науково-методичного обґрунтування не задовольняє педагогів і психологів.

Особистісний підхід доцільно розглядати як важливий психолого-педагогічний принцип, як методологічний інструментарій, основу якого становить сукупність вихідних концептуальних уявлень, цільових установок, методико-психодіагностичних та психолого-технологічних засобів, які забезпечують більш глибоке цілісне розуміння, пізнання особистості дитини і на цій основі — її гармонійний розвиток в умовах існуючої освітньої системи.

Отримані результати. Існує один із способів реалізувати особистісний підхід у навчанні — зробити навчання сферою самоствердження особистості. Особистісно стверджувальна ситуація — це та, яка актуалізує сили особистості. Будь-які педагогічні успіхи зумовлені актуалізацією власних сил особистості вчителя та учнів.

Особистісно орієнтована освіта реалізується через діяльність, яка має не тільки зовнішні атрибути спільності, а й своїм внутрішнім змістом передбачає співпрацю, саморозвиток суб'єктів навчального процесу, виявлення їх особистісних функцій. На наш погляд реалізувати особистісно стверджувальні ситуації можливо при використанні **комп'ютерної зорієнтованої технології**. Для організації та застосування комп'ютерних технологій є необхідними:

- програма проведення тестів;
- проведення атестацій;
- повні шкільні курси з усіх дисциплін [9,63].

Проведення **телекомунікаційного проєкту** (передавання інформації на відстані комп'ютерними засобами). Мета таких проєктів — дослідження певної

проблеми, спрямованої на досягнення спільного результату. Вони носять міжпредметний характер. Розв'язання проблеми, закладеної в будь-якому проекті, завжди потребує інтегрованого знання. Такі проекти припускають відхід від авторитарних методів навчання, з одного боку, але з іншого, передбачають продумане поєднання різноманітних методів, форм і засобів навчання. Організація телекомунікаційних проектів потребує спеціальної й досить ретельної підготовки як учителів, так і учнів. Телекомунікаційні проекти дозволяють не тільки передавати учням суму знань, а й навчати набувати ці знання самостійно за допомогою можливостей глобальної комп'ютерної мережі Internet. Учителі та учні в процесі роботи в телекомунікаційному проекті набувають комунікаційних навичок і вмінь працювати в різних групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо).

Для реалізації окреслених проектів учитель повинен мати такі знання та вміння:

- уміння побачити і відібрати найбільш цікаві й практично значущі теми проектів;
- володіння всім арсеналом дослідницьких, пошукових методів, уміння організувати дослідницьку самостійну роботу;
- переорієнтація всієї навчально-виховної роботи учнів зі свого предмета на пріоритет різноманітних видів самостійної діяльності учнів, на пріоритет індивідуальних, особистісних, парних, групових видів самостійної діяльності дослідницького, пошукового, творчого характеру. Дитина може розвивати свої потенціальні здібності, природні задатки тільки за умови, що вона матиме можливість працювати в різних режимах, але з пріоритетним акцентом на індивідуальні самостійні діяльності;
- володіння мистецтвом комунікації, яке передбачає вміння організувати і вести дискусії, не нав'язуючи своєї точки зору, не тиснучи на аудиторію своїм авторитетом; здатністю генерувати нові ідеї; підтримувати в групі стійкий позитивний емоційний настрій;

- якщо мова йде про міжнародний проект – практичне володіння мовою партнера;
- володіння комп'ютерною грамотністю;
- уміння інтегрувати знання з різних галузей для розв'язання проблематики вибраних проектів [9,66].

Наведемо приклади телекомунікаційних проектів:

1. “Ідеали та принципи сучасної молоді”. Мета – навчити старшокласників розповідати своїми словами про ті цінності, які вони вважають найважливішими у своєму житті.
2. “Екологічні проблеми Землі”. Мета полягає в зверненні уваги молоді на екологічні проблеми Землі, попередженні природних катастроф, формуванні дбайливого ставлення до рідного краю.
3. “Рідна мова”. Мета – сприяння розвитку, популяризації та очищенню рідної мови. Конкурс оповідань, добірка прислів'їв, цікавих висловів про мову, власні художні твори (поезія, новели, казки тощо), методичні розробки виховних заходів.
4. “Проблеми СНІДу”. Мета – попередження хвороби, культура взаємовідношень, формування морально-етичних якостей особистості.
5. “Моя майбутня професія”. Мета – змусити розмірковувати про майбутнє життя, яке примножить, якісно змінить майбутнє суспільство. Конкурс творів, малюнків.

Проекти можуть мати соціальну, культурну, економічну значущість. Можливо, намічена ідея може бути коректно усвідомлена тоді, коли буде розглянута система знань. Напевно, треба дослідити проблему крок за кроком, проект за проектом послідовно. Мова вже йде про програму, що складається з серії проектів.

Висновки. На сучасному етапі формування системи освіти України гостро стоїть проблема особистісно орієнтованого навчання, вона висуває все більші вимоги до вчителя, рівня його професіоналізму і майстерності. У зв'язку з цим виникає гостра потреба в пошуку нових форм і методів навчання, які активізували б можливість застосування здобутих знань на практиці.

Використання в навчальному процесі системи, яка включає в себе комп'ютерні технології та завдання у вигляді проектів згідно з індивідуальними особливостями учнів, забезпечує збільшення інтересу до предмета та підвищення якості знань учнів.

Особистісний підхід дозволяє зробити навчання посильним для всіх учнів з урахуванням їх участі в різноманітних проектах.

Головна мета особистісного підходу – це вивчення предмета з використанням індивідуальних вправ з урахуванням індивідуальних особливостей учнів.

Особистісний підхід забезпечує врахування вікових особливостей учнів, їх інтересів, виступає ефективним засобом створення мотиву до навчання.

Застосування на уроках комп'ютерних проектів робить процес навчання доступним, цікавим, посильним для кожного учня та допомагає долати перешкоди.

Література

1. Акімова М.К. Індивідуальність учасногося и индивидуальный подход. – М.: Знание, 1991. – С.58-72.
2. Бех І.Д. Гуманізація у вихованні підростаючої особистості// Рідна школа. – 1995. – С.23-25.
3. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии – К.: Высшая шк., 1989. – 249 с.
4. Брокгауз Ф.А., Ефрен И.А. Энциклопедический словарь. Современная версия. - М.:Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. - 672с.
5. Бордовский Г.А., Извозчиков В.А. Новые технологии обучения: Вопросы терминологии // Педагогика. – 1993. – №5.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад і голов. ред. В.Т.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2003. – 1440 с.
7. Волкова Н.П. Педагогіка – К.: Академія, 2001. – 388 с.
8. Галузинський В.М. Индивидуальный подход в воспитании учащихся. – К.:Рад. шк., 1982. – 133 с.

9. Забарна А. Комп'ютерні зорієнтовані технології. // Сучасні шкільні технології. – Київ.: Редакція загально педагогічних газет, 2004. – С.61-70.

О.О.Сорокіна

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

В статтє анализируєтєся понятїє “компетентност” , рассматриваетєся широкїє спектр точек зрєнїя, касаюцїхся проблемы профессиональной компетентности будущєго педагога. Для студєнтов педагогических вузов.

The article deals with the term "competence", lots of different points of view concerning the problems of professional competence of future teachers are analyzed. For students of pedagogical universities and institutes.

Процеси демократизації суспільства підвищують роль людського фактору в соціальних процесах, ускладнюють вимоги до особистості, яка здатна до активної, творчої діяльності, відповідальної поведінки її в політичному, соціально-економічному, професійному та культурному житті.

Багатоаспектність та багатоплановість дій особистості в суспільному житті породжує проблему якісної освіти, удосконалення професійної підготовки майбутніх спеціалістів та насамперед майбутніх педагогів.

Проблема модернізації підготовки педагогічних кадрів сьогодні актуальна як ніколи, оскільки об'єктом праці вчителя виступає людська індивідуальність у всій її неповторності. Проблема професійної підготовки майбутнього вчителя полягає у визначенні критеріїв, які характеризують його професіоналізм та готовність до творчої, професійної діяльності.

В останній час більшість учених схиляється до загального висновку про те, що таким критерієм може виступати компетентність як складне особистісне утворення, яка характеризує ступінь готовності вчителя вирішувати навчально-виховні проблеми.

Саме поняття “компетентність”, досить широке за змістом, стає предметом вивчення з боку соціологів, психологів

та педагогів. Аналіз наукової літератури з цього питання дозволяє говорити про те, що сутність поняття “компетентність” не має єдиного тлумачення.

У методичній літературі існує велика кількість підходів до визначення сутності професійної компетентності вчителя: від розробки основ формування педагогічної спрямованості особистості вчителя (А.А.Орлов, С.Т.Каргін, Ї.Я.Фастовець та ін.), розвитку професійно важливих якостей та особистості в цілому (Є.П.Білозерцев, І.А.Колеснікова, А.Є.Кондратенков, Н.В.Кузьміна, М.Д.Левітов, І.Я.Лернер, М.М.Скаткін, В.А.Сластьонін та ін.) до визначення сутності витоків педагогічної творчості (В.Т.Андреев, Ю.Н.Кулюткін, В.Ї.Загвязинський, М.М.Поташник та ін.), аналізу психологічних основ професійної діяльності вчителя (Л.С.Виготський, А.Н.Леонтьєв, Д.Б.Ельконін, А.М.Матюшкін, С.Л.Рубінштейн та ін.).

Велика кількість підходів говорить про складність феномену, який досліджується, та однобічність вирішення питання про сутність професійної компетентності сучасного вчителя.

Мета нашої статті полягає в тому, щоб на основі аналізу різних точок зору, підходів та висновків авторів конкретизувати сутність компетентності як важливої характеристики педагогічного професіоналізму, її зміст та структурні компоненти, виділити професійно значущі якості спеціаліста, які виявляються на особистісному рівні у формі ціннісно-смыслових норм діяльності вчителя.

Як було вже зазначено вище, у наш час відсутнє єдине визначення поняття професійної компетентності. Огляд психолого-педагогічної літератури та інших інформаційних джерел, присвячених цій проблемі, показує, що можна виділити декілька підходів до визначення поняття “професійна компетентність”. Так, наприклад, закордонні дослідники назване поняття іноді трактують як “поглиблене знання”, “стан адекватного виконання завдання”, “здатність до актуального виконання діяльності”, “ефективність дій” [4].

Деякі вчені сутність компетентності зводять до набору вмінь, а саме:

- вміння працювати згруповано у тісній кооперації, беручи на себе відповідальність та беручи участь у прийманні рішень стосовно організації процесу досягнення очікуваного результату;
- вміння працювати самостійно, без постійного керівництва;
- вміння працювати з проблемами та шукати шляхи їх вирішення;
- вміння здійснювати аналіз нової ситуації, використовуючи існуючі знання;
- вміння діяти в невизначених умовах, самостійно здобуваючи інформацію, якої бракує;
- здатність кооперувати свої зусилля з іншими членами групи [5].

Аналізуючи позицію автора в трактовці сутності поняття “компетентність”, не можна не побачити її односторонності, як і в тому разі, коли окремі автори сутність замінюють знаннями.

На відміну від зазначених точок зору, Е.Ф.Зеєр під професійною компетентністю розуміє сукупність професійних знань, умінь, а також способи виконання професійної діяльності [2].

Варто зазначити, що оскільки в особистісноорієнтованій парадигмі сучасної освіти центральне місце відводиться особистості, яка актуалізується самостійно, то й сам процес підготовки сучасного вчителя має бути націлений на формування професійного складу його особистості. У зв'язку з цим одним з найбільш поширених визначень терміна, який ми розглядаємо, у вітчизняній психолого-педагогічній літературі є таке: “якість, властивість або стан спеціаліста, які забезпечують разом або окремо його фізичну, психічну та духовну відповідність необхідності, потребі, вимогам професії, спеціальності, спеціалізації, стандартам кваліфікації службовій посаді, яку займає” [3].

Враховуючи багатоаспектність та багатофункціональність праці вчителя, цілком справедливе твердження А.Сєрого про те, що головним показником компетентності має бути особистісне зростання спеціаліста. Учений вважає, що “здатність робити осмислений вибір,

приймати відповідальність за своє існування, довіряти іншим людям, любити, відстоювати свою думку та інше” є важливими характеристиками компетентності спеціаліста [6].

А.Серий, на відміну від Е.Ф.Зеєра, вважає, що саме зазначені вище якості допоможуть майбутньому професіоналові задіяти весь потенціал знань, вмінь та навичок, які він отримав у вищому навчальному закладі. Цілком справедливим твердженням є те, що при визначенні сутності компетентності важливо враховувати не тільки зміст освітнього процесу, який опосередковує засвоєння професійних знань, умінь та навичок, але й умови особистісного зростання студента, його ідентичності “я – професіонал”.

Вивчення наукової літератури дозволило виявити ще один аспект професійної компетентності вчителя, який не завжди привертав увагу дослідників, це спілкування. Педагогічна діяльність завжди є двостороннім процесом, взаємодією, співробітництвом та співтворчістю, що передбачає перш за все комунікацію, спілкування в системі “учитель – учень”, “викладач – студент”.

Професійна компетентність педагога – це сформованість у його праці різноманітних сторін педагогічної діяльності і педагогічного спілкування, у яких самореалізована особистість педагога на рівні, що забезпечує стійкі позитивні результати в навчанні і розвитку учнів.

Погоджуючись з позицією Е.Ф.Зеєра, який стверджує, що метою освіти не має бути формування людини із задалегідь заданими властивостями і якостями, і точкою зору А.Серого, згідно з якою в освітньому процесі слід забезпечити особистісне зростання майбутнього професіонала, ми вважаємо, що сам термін “професійна компетентність” має поєднувати в своєму змістові потребу особистості в самозмінах, саморозвитку та самореалізації. Компетентність вчителя необхідно розглядати крізь призму відношення суб’єкта діяльності до іншої людини.

Педагогічна професія водночас є перетворюючою та керуючою. А для того, щоб керувати процесом розвитку особистості, треба бути компетентним. Тому поняття професійної компетентності педагога являє собою єдність його

теоретичної та практичної підготовки в цілісній структурі особистості, характеризує його професіоналізм.

Зміст професійної компетентності педагога тієї чи іншої спеціальності визначається кваліфікаційною характеристикою. Вона являє собою нормативну модель компетентності педагога, відображуючи науково обґрунтований склад професійних знань, умінь та навичок. Кваліфікаційна характеристика – це, по суті, зведення узагальнених вимог до вчителя на рівні його теоретичного та практичного досвіду.

Зміст педагогічної освіти можна розглянути як єдність знань і вмінь, досвіду творчої діяльності та досвіду емоційно-ціннісного ставлення до педагогічної дійсності. Взаємозв'язок цих компонентів не є протиріччям їх лінійності, коли попередні елементи можуть до певного моменту існувати окремо від наступних, але наступні неможливі без попередніх.

Враховуючи специфіку діяльності вчителя, треба визначити суттєві характеристики компетентності як показника педагогічного професіоналізму. Як показує аналіз структурних компонентів діяльності вчителя, професійна компетентність майбутніх педагогів характеризується соціальністю, культуродоречністю, міжпредметністю, системністю, ситуативністю, мотивованістю та практичною спрямованістю. Одним з пріоритетних показників компетентності вчителя є творчий потенціал його особистості.

Компетентність – це складне особистісне утворення, яке поєднує в собі професійні знання, уміння, навички, які передбачають результативність педагогічних дій, прагнення та здатність реалізовувати особистісний потенціал, що забезпечує творчість у вирішенні педагогічних проблем, особистісну відповідальність за результати праці вчителя та необхідність постійного професійного зростання та самовдосконалення.

Компетентність майбутнього вчителя виступає і як мета, і як результат педагогічного впливу навчального процесу на особистість. Це складне особистісне утворення формується в процесі оволодіння студентами системою професійних знань, умінь та навичок, засвоєння педагогічною практичною діяльністю, вдосконалення професійно-педагогічних здібностей

за допомогою системи рольових, ігрових та тренінгових завдань.

Таким чином, професійна компетентність як сукупність якостей та здібностей майбутнього спеціаліста виникає, розвивається та вдосконалюється в процесі активної діяльності, шляхом різноманітних активних форм та методів, які забезпечують суб'єкту позицію кожному студенту. Сучасні моделі та технології особистісно-орієнтованого навчання у вищій педагогічній школі забезпечують навчальне середовище, здоровий психологічний клімат, які позитивно впливають на формування професійної компетентності майбутніх педагогів. Все це у комплексі формує та розвиває особистість майбутнього педагога таким чином, щоб вона володіла способами саморозвитку та самовдосконалення, що забезпечувало б педагогу ефективне функціонування як суб'єкта-професіонала в системі "людина – людина".

Література

1. Адольф В.А. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя // Педагогика. – 1998. – №1. – С.72-75.
2. Зеер З.Ф. Психология профессий: Учебное пособие. М.: Академия, 2003. – 336 с.
3. Лукьянова М.И. Психолого-педагогическая компетентность учителя: диагностика и развитие. - Ульяновск: ИПК им.Ульянова, 1996. – 227 с.
4. Мутовкина О.М. Слагаемые профессиональной компетентности преподавателя иностранных языков. - Волгоград, 2001.-188с.
5. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. – М., 2002. – С.11-13.
6. Серый А. Становление компетентности практического психолога // Высшее образование в России. – 2005. – №5. – С. 63.
7. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. – №2.